

Tisztelettel köszöntöm KATKÓ TAMÁS fotóművészt, a kiállítást megnyitó SZIKORA JÁNOS színházi- és filmrendezőt, valamint megnyitónk közönségét.

Katkó Tamás autonóm fotografiai munkásságában a színháznak komoly szerep jutott. A színházi előadás rendkívül összetett műfaj: a szöveg, a jelenet, a mű ezernyi analízisen, azok cselekvő kipróbálásán alapuló rendezői / színészi metódus célja a játzók közti és a közönséggel való hiteles kommunikáció. Ennek egyik – szinte kötelező – eszköze a tömörítés. A színház, a próbák, az előadások fotósa csak ritka esetekben képes felvenni e költői / dramaturgiai bölcsesség ritmusát, a színpadon száguldó gondolat sebességét. Katkó Tamás művészetének egyik titka éppen ez az egyszerre szellemi és technikai fürgeség.

A színház a próbafolyamatban általában alig fordít figyelmet a gondolat képi megszületésére. „Nyakunkon a premier” – mondja a rendező, a titkárság. Beérik a sajtó által kínált tájékoztatás szűk kereteivel. Másodlagos, hogy a fényképező ember és pillantása – a fénykép – a mozdulatokban, a gesztusokban, a lebbenő jelmezek, a fények és párák kompozíciójában megragadja-e az gyorsan elillanó teatralitást. Katkónak volt szeme, szerencséje: megtalálta ama rendezőket és műhelyeket, hogy ott a 80-as, 90-es években rendhagyó módján fotósként működhessen. Előbb a *Tanulmányszínházban és Arvisura Színházban*, később pedig elsősorban Szikora János aktuális szolgálati helyein és az ő „kép”-re is figyelő színpadi közegében.

A szellemi/esztétikai gyönyörködtetésen túl, Katkó fotói kapcsán a színpadkép változásának szélesebb világáról is szólok pár szót. A 19.-20. század fordulóján a színpadról eltűnt a gázvilágítás, a rivaldafények. Jobb teljesítményű elektromos fényvetők ideje következett. És velük érkezett a svájci származású díszlettervező, bizonyos Adolf Appia, aki előbb az operajátszásban látvány forradalmat csinált. (zárójelben: és akit térben is megidéztünk itt a Múcsarnok apszisában *Rejtett történetek kiállításon / 2018*) A régi, aprólékos realizmussal festett falak helyett nagyformák és rusztikus tömbök, geometrikus architektúra került színpadára. Fényvisszaverő és -elnyelő felületeiket, érzékeny reflexiós tulajdonságaikat a színpadi alkotók a játék, a dráma szolgálatába állították. Ez a mód nehezen, de végül behálózta a századot.

A fotográfia csak később mozdult. A színházi fotós a próbák végén, totálfényben fotózta az újra-beállított, kimerevített jeleneteket. Az eredmény már a 80-as években is megmosolyogtató, elidegenítő zárvány volt. Ám a dráma-érzékeny fotóst talán bennfentes dramaturgiai érzéke ihlette vezette. A próbák sodrában Katkó is ráérezett Lessing szobrászatra kitalált *termékeny pillanatára*, a mozgás

tömörítésére kigondolt új esztétikájára. Meglátta a színpadi sötétből kivillanó fény-fragmentumok – testek, arcélek, jelmezek vizuálisan termékeny, lágy vagy kontrasztos, gyakran transzparens drámai elemeit. Katkó máig friss, festészethez közelítő munkássága az egyik legkiválóbb példa erre a változásra. Nem mellékes az se, hogy a dráma jelenetei nem hullnak a feledés homályába. Segítette ezt a megújuló fotótechnika is: a egyre érzékenyebb filmanyagok, gépek és optikáik.

A digitális fotó újabb forradalma hamar túllépett ezen is. Ám több fotóművész tartózkodik e „kényelemtől”. Inkább a tradicionális kevésbé technikafüggő lehetőségekkel él. És így a színházi alkotók, rendezők, színészek, látványtervezők és fotósok – itt és most Katkó Tamás – a színház tünékeny műfaját a drámai eszközök széles skálájával együtt képzőművészeti minőségű képpé konvertálják. Katkó nem dokumentál egy-egy előadást – de most láthatjuk, eddigi életműve megőrizte egy összművészetet művelő színházi korszak útkereső gondolkodását.

Végül köszönet Markovits Éva kurátorunknak és a kiállítást építő kollégáinknak.

Szegő György